

Fietstocht langs de buitenplaatsen

Heemstede is net als de rest van Kennemerland rijk aan buitenplaatsen. De meeste daarvan zijn aangelegd in de 17de en 18de eeuw en waren een soort buitenhuizen voor kooplui uit de grote stad. Zo lieten rijke Amsterdammers mooie huizen en tuinen aanleggen in Kennemerland, maar ook langs de Vecht en in het Gooi. Het waren dus geen landgoederen, waar bijvoorbeeld ook aan landbouw gedaan werd, maar echt huizen voor plezier en vermaak. De meeste buitenplaatsen waren alleen in de zomer bewoond, als het in de stad te warm en te vies was. Denk aan de stinkende grachten, die toch een soort open riolen waren.

Van de van oorsprong ongeveer 6000 buitenplaatsen in Nederland zijn er nog zo'n 550 over. Ook Heemstede kende vroeger meer buitenplaatsen dan thans, maar er zijn nog een paar hele mooie over. De meeste zijn particulier bewoond of huisvesten een kantoor of zorginstelling, en derhalve niet of slechts beperkt toegankelijk. Waar bezoek mogelijk is, is dat in de route hieronder aangegeven.

Meer informatie over de buitenplaatsen is te vinden op deze site, op de pagina 'Monumenten en geschiedenis > Monumenten in Heemstede'.

De buitenplaatsen van Heemstede:

- ◆ Berkenrode
- ◆ Ipenrode
- ◆ Leyduin en moestuin Leyduin
- ◆ Huis te Manpad
- ◆ De Hartekamp en de Overplaats
- ◆ Bennebroekbos
- ◆ Glijphoeve
- ◆ Meer en Berg / Mariënheuvel
- ◆ Bosbeek
- ◆ Groenendaal
- ◆ Meer en Bosch

DE ROUTE

De beschrijving van de fietstocht begint bij het raadhuis van Heemstede, maar u kunt op elk punt in de route opstappen. Zie ook het **routekaartje**. Onderweg zijn er enkele gelegenheden om iets te drinken.

Fiets vanaf het raadhuis via de Van Merlenlaan naar de Herenweg. Sla rechts af, ga bij de rotonde rechtdoor. Verderop links ligt Berkenrode.

Berkenrode

Berkenrode vindt zijn oorsprong in de 15de eeuw, toen hier een huis gebouwd werd op een door een slotgracht omgeven rechthoekig eiland. Verschillende malen is het huis door brand verwoest. In 1750 werd het voor het laatst herbouwd, maar in 1797 liet de laatste eigenaar het slopen.

Het huidige, witte huis Berkenrode langs de Herenweg is eigenlijk het hoofdhuis van de voormalige buitenplaats Westerduin. Dit buitentje is gesticht in 1637 op het grondgebied van de heerlijkheid Berkenrode. In 1797 werd het verkocht aan de eigenaar van Berkenrode. Die liet het oude Berkenrode slopen en vestigde zich in Westerduin, waarvan hij de naam veranderde in Berkenrode. Ten zuiden van de ingang staan enkele voormalige dienstgebouwen die bij de buitenplaats Berkenrode hoorden.

De gebouwen zijn niet toegankelijk, het terrein kunt u een klein stukje oplopen.

Fiets terug over de Herenweg tot aan de Van Merlenlaan. Rechts (nr. 63) ligt Ipenrode.

Ipenrode

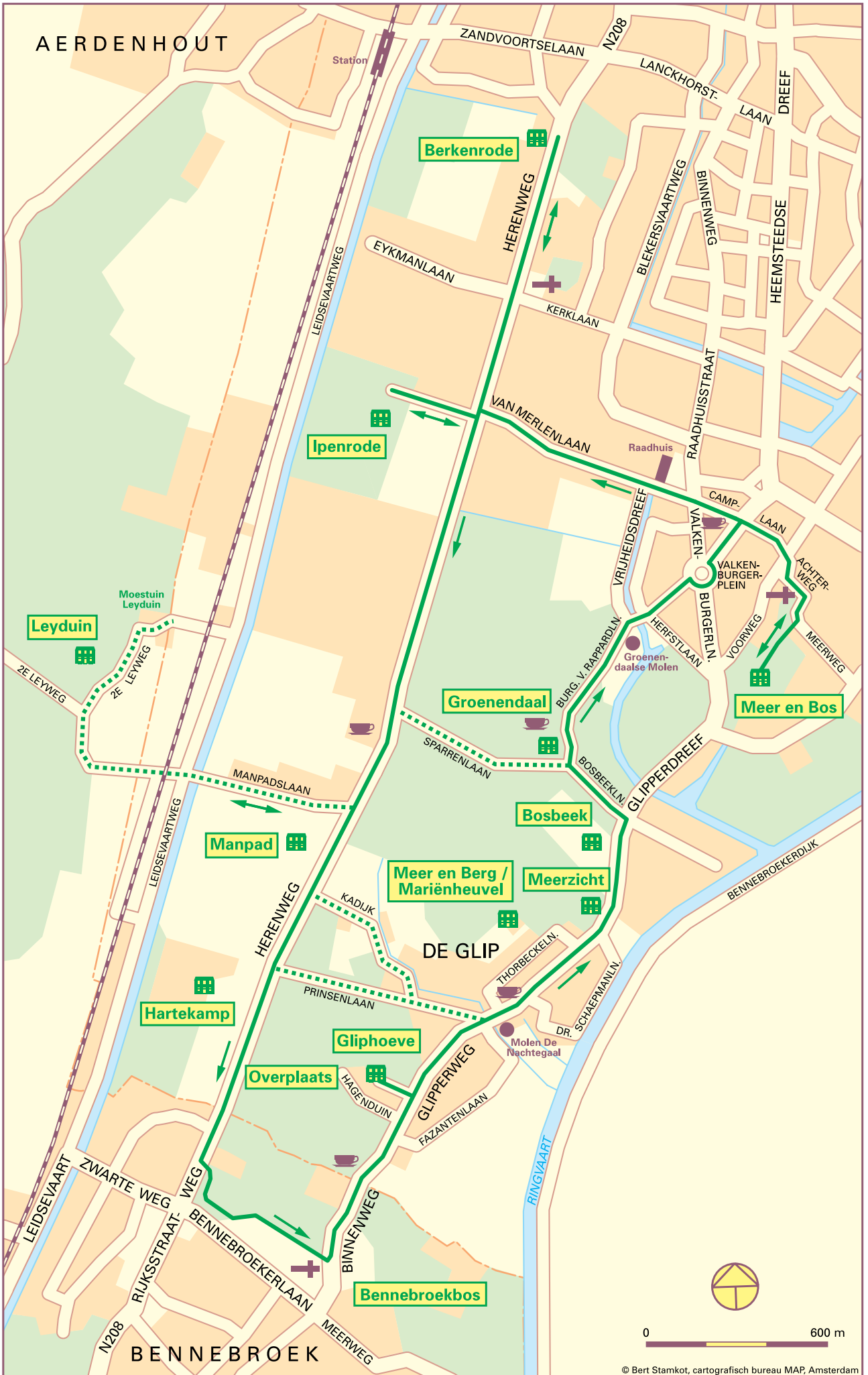
Ipenrode is een mooi voorbeeld van een wat kleinere buitenplaats. Het hoofdgebouw dateert van medio 18de eeuw. Eromheen staan enkele bijgebouwen, zoals een dienstwoning en een tuinmanswoning. Rond het huis ligt een park in landschapstijl. De aanleg daarvan begon in 1760, en daarna is het park nog enkele malen aangepast.

Van 1906 tot 1972 was Ipenrode eigendom van enkele telgen uit het Haarlemse drukkersgeslacht Enschedé. Ipenrode is nog steeds particulier bewoond en niet toegankelijk voor publiek.

Volg na Ipenrode de Herenweg in zuidelijke richting. U kunt een extra lus maken door via de Manpadslaan (richting fietsknooppunt 72) naar Leyduin te fietsen om de moestuin te bekijken. U kunt ook via de Sparrenlaan doorsteken naar Groenendaal en Bosbeek en daar de route vervolgen.

AERDENHOUT

Moestuin Leyduin

De buitenplaats Leyduin, waar in 1596 voor het eerst melding van wordt gemaakt, ligt in de gemeente Bloemendaal, op de overgang van duin- naar weidelandschap. Een klein stukje ligt echter in Heemstede, waaronder de moestuin. Dankzij de inspanningen van Landschap Noord-Holland zijn de monumentale tuinmuur en een tuinderijschuur op de buitenplaats gerestaureerd. Inmiddels is de oude moestuin weer in gebruik (en te bezoeken). Het beheer is in handen van Stichting De Nieuwe Akker (www.denieuweakker.nl). De rest van Leyduin is in beheer bij Landschap Noord-Holland (www.landschapnoordholland.nl).

Vlak na de Manpadslaan ligt rechts Huis te Manpad.

Huis te Manpad

Manpad is een bijzondere buitenplaats omdat ze vrijwel intact is. Het voorplein met de monumentale bijgebouwen ademt nog de sfeer van de vroege 18de eeuw. Het huidige hoofdgebouw dateert zelfs van 1630, maar is in 1720 ingrijpend verbouwd. Er zijn veel bijgebouwen bewaard gebleven, waaronder het koetshuis, de orangerie en de menagerie, alsmede veel tuinornamenten. Heel bijzonder is de moestuin met de slangenmuur, een kronkelende muur die ervoor moest zorgen dat de warmte van de zon optimaal gebruikt werd. Een in Heemstede bekend geslacht dat Huis te Manpad bewoonde, van 1767 tot 1953, was de familie Van Lennep. Huis te Manpad is nog steeds particulier bewoond. De tuin is beperkt toegankelijk (www.huistemanpad.nl).

*Fiets na het Manpad verder over de Herenweg naar de Hartekamp.
U kunt ook via de Kadijk doorsteken naar De Glip (richting fietsknooppunt 68) en daar de route vervolgen.*

Hartekamp

In de 18de eeuw was De Hartekamp wereldberoemd omdat de bekende botanicus Carolus Linnaeus er enkele jaren verbleef en in de tuinen veel onderzoek deed. De huidige tuin is aangelegd in landschapsstijl en dateert grotendeels van begin 19de eeuw. Ook de Overplaats, aan de andere kant van de Herenweg, behoort tot de aanleg. Het hoofdgebouw dateert oorspronkelijk uit 1693, maar is nadien verscheidene malen verbouwd. Rond het huis staan onder meer nog de orangerie en een fraaie pergola. Beroemde bewoners waren onder anderen de familie Verschuer-Brants (in de 19de eeuw) en mevrouw Catalina von Pannwitz-Roth (1921-1952). De Hartekamp dient thans als kantoor voor de Hartekamp Groep, een instelling die zorg en ondersteuning biedt aan mensen met een (verstandelijke) beperking. Op het noordelijk deel van het terrein zijn woningen voor deze mensen gerealiseerd. Dit gedeelte is vrij toegankelijk, maar houd rekening met de bewoners.

De **Overplaats** bestaat landschappelijk gezien uit twee delen: het noordelijke, sterk geaccidenteerde en beboste deel, en het zuidelijke, lager gelegen vlakke deel met enkele open ruimtes. In dit lage deel waren ook de moestuinen te vinden. In beide delen zijn nog sporen aanwezig van de 18de-eeuwse aanleg. De Overplaats is vrij te bezoeken en in beheer bij Landschap Noord-Holland (www.landschapnoordholland.nl/gebied/overplaats).

Fiets na de Hartekamp verder richting Bennebroek. Steek direct na de Linnaeushof en vlak vóór de brug over en neem daar het fietspad (J.F. van Lieroppark). Blijf dat volgen, houd steeds links aan, en na het bruggetje rechts. Steek door naar de Binnenweg. Ga links. Aan uw rechterhand ligt het Bennebroekbos.

Bennebroekbos

Het Bennebroekbos is een restant van de buitenplaats het Huis te Bennebroek. Op de plek van het huis zelf is een serviceflat verrezen. In het bos is de oude landschapstijl nog deels herkenbaar. Ook de ingrepen van de bekende tuinarchitect Zocher rondom de grote vijver uit 1862 zijn nog goed herkenbaar. Op Huis te Bennebroek woonden vanaf 1657 de ambachtsheren van Bennebroek, met als eerste Adriaan Pauw jr.

Een wandeling door het gebied voert u langs bosschages met stinsenflora, hakhoutpercelen, oude grote bomen, rododendrons, pollen bamboe en waterpartijen. Verder is het een geliefd gebied voor vogels, waaronder nachtegalen. Ook liggen er restanten van een heuvel waarop ooit een uitzichttoren stond en waar de voormalige bewoners van het Huis te Bennebroek een prachtig uitzicht hadden over de zeilende schepen op het Haarlemmermeer.

Het Bennebroekbos is vrij toegankelijk en in beheer bij Landschap Noord-Holland (www.landschapnoordholland.nl/gebied/bennebroekbos).

Rijd verder over de Glipperweg. Links, op nr. 9, ziet u de Gliphoeve.

De Gliphoeve

In het buurschap De Glip lagen ooit blekerijen. De Gliphoeve als buitenplaats komt voort uit één van deze blekerijen. Het oudste deel van het huis dateert uit circa 1625. In 1811 ging de hier gevestigde lijnwaadblekerijfailliet. De Gliphoeve kwam in handen van een Amsterdamse koopman, die er een echte buitenplaats van maakte. De tuin kreeg een landschappelijke aanleg. Een van de bleekvelden is nog aanwezig als een groot open grasland. De Gliphoeve wordt particulier bewoond is en niet te bezoeken.

Fiets verder over de Glipperweg, verderop Glipperdreef. Op nr. 197-205, links, ligt het ingangscap van Meer en Berg / Mariënheugel.

Meer en Berg / Mariënheugel

De geschiedenis van Meer en Berg gaat terug tot in de eerste helft van de 17de eeuw. De ingangspartij aan de Glipperdreef bestaat uit een inrijhek, dienstwoning, portiershuisje en koetshuis (alle 18de-eeuws). Het 17de-eeuwse hoofdhuis is in 1910 afgebroken en vervangen door een iets verder naar achteren liggend gebouw in de stijl van de Franse barokkastelen. Van het oorspronkelijke hoofdhuis is alleen Meerzicht nog over op nr. 205 (foto rechts).

Na de Tweede Wereldoorlog onderging de buitenplaats grote veranderingen. In 1946 werd het huis met de omringende tuin gekocht door de Zusters Augustinessen en kreeg de bestemming van klooster/rusthuis. Ten behoeve daarvan zijn in de tuin bijgebouwen gerealiseerd. De naam werd veranderd in 'Mariënheugel', omdat 'Meer en Berg' niet meer geschikt werd gevonden vanwege het gelijknamige gesticht in Bloemendaal.

In 1948 besloot de gemeente Heemstede de rest van Meer en Berg te kopen. Op het land tussen de Ringvaart en de Glipperdreef werden woningen gebouwd. Het grootste deel van het grondgebied werd echter bij het wandelpark Groenendaal gevoegd.

Huis en tuin zijn niet toegankelijk.

Fiets verder over de Glipperdreef. Op nr. 211-215, links, ligt Bosbeek.

Bosbeek

Tot 1784 waren Bosbeek en Groenendaal twee afzonderlijke buitenplaatsen. Van 1784 tot 1913 waren ze in één hand en was Bosbeek het hoofdhuis van de nieuwe, samengevoegde buitenplaats. Het hoofdhuis van Groenendaal is in 1784 afgebroken. In 1913 werd Groenendaal verkocht aan de gemeente Heemstede. Bosbeek werd afgesplitst tot een zelfstandige eenheid.

Het hoofdgebouw van Bosbeek is 18de-eeuws en het interieur is in gave staat. Vanaf 1784 is getracht de tuinen van Bosbeek en Groenendaal tot één geheel te vormen, wat op sommige plekken nog zichtbaar is.

Een van de eigenaren van Bosbeek was de joodse, tot Nederlander genaturaliseerde Duitse bankier Fritz Bernard Eugen Gutmann, die in 1944 in Duitse gevangenschap overleed. Sinds 1952 is het huis eigendom van de Zusters van Voorzienigheid, die er een rusthuis inrichtten. Daartoe werd op het terrein nieuwbouw gerealiseerd. Huis en tuin zijn niet toegankelijk.

Neem na Bosbeek links de Bosbeeklaan naar Groenendaal (richting fietsknooppunt 70).

Groenendaal

De oudste vermelding van Groenendaal dateert van 1643. Van 1784 tot 1913 waren Bosbeek en Groenendaal in één hand. In dat laatste jaar werd Groenendaal verkocht aan de gemeente Heemstede, die er een recreatiegebied inrichtte. In 1784 werd het hoofdhuis van Groenendaal afgebroken.

Thans resteren onder meer nog het koetshuis (nu restaurant Groenendaal) en het molentje, kort na 1776 gebouwd om de hoger gelegen vijvers en fontein op het landgoed in de zomer van voldoende water te voorzien.

Het gehele bos is vrij toegankelijk.

Fiets via de Burgemeester Van Rappardlaan en de Molenlaan naar het Valkenburgerplein. Ga de Heemsteedse Dreef op en neem de eerste straat rechts, de Camplaan. Rijd via het Wilhelminaplein en de Achterweg naar Meer en Bosch.

Meer en Bosch

In 1885 kocht de Christelijke Vereniging voor de Verpleging van Lijders aan Epilepsie de van oorsprong 17de-eeuwse buitenplaats. In eerste instantie werden er mannen behandeld die aan de 'vallende ziekte' leden. De Vereniging breidde hiervoor de buitenplaats uit met een kliniek, dienst- en bedrijfsgebouwen, een kapel en enkele verpleegpaviljoens waar de patiënten konden verblijven. Tegenwoordig is Meer en Bosch in handen van de Stichting Epilepsie Instellingen Nederland (SEIN).

Het 18de-eeuwse 'herenhuis' is het enige bewaard gebleven pand van de oorspronkelijke gebouwen op de buitenplaats. Drie andere bijzondere panden op het terrein zijn het Lorentz de Haas Laboratorium uit 1933, Salem uit 1889, gebouwd als patiëntenverblijf, en de Irenekapel. Het terrein is vrij toegankelijk, maar houd rekening met de bewoners.

Fiets ten slotte via de Achterweg en de Camplaan weer terug naar het raadhuis.

